

NULITATEA DESFACERII CĂSĂTORIEI

NULLITY OF MARRIAGE DISSOLUTION

Mariana-Alina ZISU, ORCID: 0000-0003-2778-3749

Consilier juridic, membru al Comisiei Metodologice și de Îndrumare Profesională a Asociației „Colegiul Consilierilor Juridici Suceava”,

membru al Comisiei Metodologice și de Îndrumare Profesională a Federației „Ordinul Consilierilor Juridici din România”

Andreea CORSEI, ORCID: 0000-0001-5688-3701

Asistent universitar la Universitatea „Petre Andrei” din Iași, Prodecan al Asociației „Colegiul Consilierilor Juridici Suceava”, secretar general al Federației

„Ordinul Consilierilor Juridici din România”

CZU: 347.624:347.44.82

e-mail: stefanoaia.mariana@yahoo.com

e-mail: office.corsei@yahoo.co.uk

The marriage is, par excellence, concluded intuitu personae, its annulment appearing naturally only in certain carefully regulated scenarios. Most legislation promotes a derogatory regime from the common law rules regarding the error-vice of consent in the matter of marriage.

In the related subsections, we set out to expose the Romanian law's view on the error in the matter of marriage, as well as the error on the substantial qualities of the person - vice of consent in comparative law.

Therefore, the French doctrine suggests the courts referred to a nullity action to assess the possible repercussion of the discovery of the error on the couple's life and to pronounce the nullity only if the joint life of the spouses has become unbearable, in analyzing the determining nature of the error on the essential quality it is necessary to the purpose of marriage is taken into account at the time of assessment: the building of a life together that involves respecting the obligations of fidelity and mutual help.

Cuvinte- cheie - căsătorie, nulitate, putativă, viciu de consimțământ

INTRODUCERE

Dintre toate actele juridice care marchează existența unei ființe umane, niciunul nu e mai important decât cel al căsătoriei. Universală în spațiu și constantă în istorie, căsătoria este, în același timp diversă în funcție de spațiul geografic și variabilă în raport cu timpul. Ea reprezintă însăși originea familiei [1, p. 232].

Legiuitorul român a prevăzut prin dispoziții imperative condițiile de fond și de formă pentru încheierea căsătoriei. Act juridic solemn, căsătoria nu poate fi încheiată oricum. De asemenea viitorii soți sunt obligați să facă dovada îndeplinirii unor condiții de fond expres prevăzute de dispozițiile civile aplicabile în această materie.

Verificarea de către delegatul de stare civilă a actelor depuse de viitorii soți și a

eventualelor opoziții la căsătorie, precum și prezumția de bună credință constituie în principiu garanțiile unei căsătorii valabile.

În scopul nerespectării condițiilor de fond și de formă cerute de lege pentru încheierea valabilă a unei căsătorii, sancțiunea care intervine este nulitatea căsătoriei.

S-a pus problema dacă în afara cazurilor expres prevăzute de lege mai există și alte cazuri de nulități (virtuale). Astfel, literatura de specialitate și practica judiciară admite alte două cazuri de nulitate:

- căsătoria fictivă;
- căsătoria între persoane al căror sex nu este diferențiat.

Prin derogare de la dreptul comun, legea poate admite ca valabilă și căsătoria încheiată cu nerespectarea vârstei cerute de lege (dacă soțul care nu avea 18 ani i-a împlinit între timp sau dacă soția a rămas însărcinată sau a dat naștere unui copil).

Nerespectarea sau neîndeplinirea altor cerințe de fond sau de formă cerute de lege, în afara celor menționate, nu duce la nulitatea căsătoriei, ci doar la tragerea la răspundere disciplinară a delegatului de stare civilă (de exemplu încheierea căsătoriei înainte de împlinirea termenului de 10 zile).

Efectele retroactive ale nulității retroactive sunt înlăturate față de soțul de bună credință (prin reglementarea căsătoriei putative).

Nulitatea nu produce efecte față de copiii rezulanți dintr-o căsătorie care a fost desființată.

Ca și în dreptul comun, nulitatea poate fi de două feluri:

- a) nulitate absolută
- b) nulitate relativă.

Însă între aceste două feluri de nulități există unele deosebiri în ceea ce privește distincția (în dreptul familiei, în cazul nulității absolute, căsătoria poate fi menținută prin confirmare de către pări, în unele cazuri).

CAZURILE DE NULITATE ABSOLUTĂ A CĂSĂTORIEI

Sanctiunea nulității absolute a căsătoriei intervine în următoarele cazuri:

A. căsătoria a fost încheiată cu nerespectarea dispozițiilor legale cu privire la vârsta matrimonială (18 ani la bărbați și 16 ani la femei ori în mod excepțional 15 ani);

Totuși această nulitate poate fi acoperită, în următoarele cazuri:

- soțul care nu avea vârsta legală la căsătorie, a împlinit-o până la constatarea nulității;

- soția a rămas însărcinată;

- soția a dat naștere unui copil, până la constatarea nulității.

B. căsătoria a fost încheiată de o persoană deja căsătorită

Această nulitate are drept scop apărarea principiului monogamiei căsătoriei.

Conform prevederilor aplicabile căsătoriei, este oprit să se căsătorească bărbatul care este căsătorit sau femeia care este căsătorită.

Cea de-a doua căsătorie este lovită de nulitatea absolută, chiar dacă prima căsătorie a încetat sau a fost desfăcută prin divorț după data încheierii celei de-a doua.

Declararea nulității absolute a căsătoriei pentru bigamie presupune întrunirea cumulativă a două condiții:

- existența unei căsătorii anterioare a unuia dintre soți, neîncetată sau nedesfăcută prin divorț;

- cea de-a doua căsătorie s-a încheiat conform legii.

O situație deosebită intervine în cazul în care soțul unei persoane declarată moartă s-a recăsătorit și după aceasta, hotărârea declarativă de moarte s-a anulat, căsătoria cea nouă rămâne valabilă.

Însă, dacă soțul celui declarat mort a fost de rea-credință, atunci cea de-a doua căsătorie este nulă prin bigamie.

C. căsătoria încheiată între persoane care sunt rude în gradul prohibit de lege

Este oprită căsătoria între rudele în linie dreaptă, precum și între cele în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv. Dar pentru motive temeinice, căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al patrulea este permisă (însă doar după ce au obținut încuviințarea prealabilă).

D. căsătoria încheiată între cel care adoptă sau ascendenții lui pe de o parte și cel adoptat ori descendenții lui pe de altă parte

Doctrina și jurosprudența evidențiază faptul că este oprită căsătoria între cel care înfiază sau ascendenții lui pe de o parte și cel înfiat sau descendenții acestuia, pe de altă parte.

E. căsătoria încheiată de o persoană aflată în stare de alienație sau debilitate mintală, precum și lipsită vremelnic de discernământ

Căsătoria încheiată în situațiile prevăzute este lovită de nulitate absolută doar dacă boala psihică a existat înainte de încheierea căsătoriei.

Dacă starea de alienație sau debilitate mintală a survenit după încheierea căsătoriei, ea poate constitui doar motiv de divorț, formulat de oricare dintre soți.

Chiar dacă unul dintre soți a cunoscut boala psihică a celuilalt soț la încheierea căsătoriei, sancțiunea intervenită este tot cea a nulității absolute.

Nulitatea absolută intervine și în cazul lipsei vremelnice a discernământului unui soț, doar dacă căsătoria a fost încheiată în acest timp (a absenței discernământului).

F. căsătoria încheiată cu lipsa consimțământului soților

Codul civil stabilește în mod expres faptul că este valabilă doar căsătoria care se încheie prin consimțământul viitorilor soți.

G. căsătoria încheiată cu nerespectarea cerințelor de formă privitoare la caracterul solemn al căsătoriei și la publicitatea căsătoriei

Viitorii soți trebuie să fie prezenți împreună în fața ofițerului de stare civilă, la sediul serviciului de stare civilă, pentru a-și da consimțământul în mod public. În aceeași zi

cu primirea declarației de căsătorie, ofițerul de stare civilă va dispune publicarea acesteia prin afișarea în extras, într-un loc special amenajat, la sediul Primăriei unde urmează să se încheie căsătoria.

I. căsătoria încheiată în cazul lipsei diferenței de sex

Căsătoria este lovită de nulitate absolută atât atunci când este încheiată între persoane de același sex, cât și atunci când sexul nu este suficient precizat (hermafroditism).

J. căsătoria încheiată fictiv

Atunci când căsătoria a fost încheiată în alte scopuri, în afara celui de a întemeia o familie, ea este considerată fictivă. Sancțiunea care intervine este cea a nulității absolute, însă ea poate fi acoperită prin stabilirea de raporturi conjugale normale între părți și prin întemeierea unei familii reale [2, p. 75].

Așadar, fictivitatea căsătoriei poate fi dovedită cu orice mijloc de probă, fiind o stare de fapt; însă în doctrină s-a arătat că, în ciuda posibilităților largi în materie de probațiune și a faptului că poate fi demonstrată de orice persoană interesată, în majoritatea situațiilor invocarea fictivității rămâne numai la îndemâna soților, ei putând urmări astfel eludarea dispozițiilor legale privitoare la căsătorie, deoarece, practic, trebuie dovedită înțelegerea frauduloasă prealabilă încheierii căsătoriei; de regulă, aceasta este verbală, ceea ce atrage dificultatea probei, cu atât mai mult cu cât cerințele de solemnitate și publicitate au fost respectate [3, p. 50].

CAZURILE DE NULITATE RELATIVĂ A CĂSĂTORIEI

Nulitatea relativă intervine atunci când consimțământul a fost viciat prin eroare, dol sau violență.

1. Eroarea

Căsătoria fiind un act juridic „intuitu personae”, eroarea poate fi doar cu privire la identitatea fizică a celuilalt soț. Doar acest caz constituie o cauză de nulitate relativă a căsătoriei.

2. Dolul

Dolul este o formă de eroare, însă dacă în primul caz eroarea era spontană, în acest caz ea este provocată prin mijloace, manopere violente.

Pentru ca dolul să constituie motiv de anulare a căsătoriei, trebuie să fi fost determinant la manifestarea consimțământului celuilalt, în vederea încheierii căsătoriei.

Frecvent dolul apare sub forma „dol prin reticență”, care constă în omisiunea cu bunăștiință a unui soț da a-i comunica celuilalt soț elementele de fapt esențiale în ceea ce privește formarea consimțământului acestuia.

De exemplu: deși unul din soți suferea de o boală psihică (debilitate, alienație mintală) a prezentat celuilalt soț un certificat prenupțial fals, care ascundea acest lucru constituie o formă de dol. Trebuie să se probeze însă că soțul și-a cunoscut boala gravă și că în mod voit nu a comunicat-o celuilalt soț.

De asemenea constituie motiv de anulare relativă a căsătoriei ascunderea stării de gravitate de către viitoarea soție, necomunicarea de către unul din viitorii soți a neputinței patologice de a procrea sau de a realiza actul sexual.

În aceste cazuri dovada în fața instanței judecătorești trebuie făcută de soțul făcută victimă.

3. Violența

Violența reprezintă amenințarea fizică sau psihică a unei persoane în scopul de a o determina să încheie o căsătorie.

Însă, datorită procedurii de încheiere a căsătoriei este mai greu să se demonstreze acest viciu de consimțământ.

La fel ca și în dreptul comun violența exercitată trebuie să aibă un anumit grad de intensitate și de gravitate, care să-l pună pe cel în cauză de a nu se putea opune căsătoriei.

Actele de violență trebuie analizate atât obiectiv cât și subiectiv, ținând cont de cerințele conjuncturale ale victimei, cât și de starea psihică în care se află.

EFACTELE NULITĂȚII CĂSĂTORIEI

Căsătoria poate fi declarată nulă numai prin hotărâre judecătorească.

Nulitatea căsătoriei trebuie cerută pe calea acțiunii, neputând fi declarată dacă a fost invocată prin mijlocul excepției.

Ambele feluri de nulitate produc aceleași efecte, adică desființează cu efect retroactiv căsătoria, ea producând consecințe nu numai pentru viitor, ci și pentru trecut.

Astfel drepturile și obligațiile personale și patrimoniale dintre soți sunt considerate că nu au existat în trecut, iar pentru viitor ele încetează.

CĂSĂTORIA PUTATIVĂ

În cadrul căsătoriei putative, soțul de bună-credință păstrează calitatea de soț dintr-o căsătorie valabilă. În reglementările civile se precizează că soțul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei, declarată nulă sau anulată, păstrează până la data când hotărârea judecătorească rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă.

În această materie, prin buna-credință se înțelege faptul că acea persoană nu a cunoscut cauza nulității căsătoriei.

Buna-credință trebuie să existe în momentul încheierii căsătoriei, căci în funcție de acest moment se apreciază condițiile de validitate ale căsătoriei. Reaua-credință survenită după acest moment nu are influență asupra putativității căsătoriei.

În ceea ce privește dovada relei-credințe, se aplică regula din dreptul comun, conform căreia cel care o invocă are obligația de a o proba. Dovada se face cu orice mijloc de probă. Beneficiul căsătoriei putative poate fi invocat de soțul de bună-credință în cadrul procesului declanșat pentru desființarea căsătoriei.

1. Efectele căsătoriei putative

1. Ambii soți sunt de bună-credință.

Când ambii soți sunt de bună-credință, desființarea căsătoriei produce efecte numai pentru viitor.

Prin urmare, până la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care se declară nulitatea căsătoriei, soților le este recunoscută această calitate. În virtutea acestui beneficiu, până la această dată, căsătoria își produce efectele cu toate drepturile și obligațiile personale care decurg din aceasta. În consecință, încălcarea obligației de fidelitate în această perioadă reprezintă adulter iar soțul care și-a schimbat numele prin căsătorie va reveni la numele anterior. În ceea ce privește relațiile patrimoniale, bunurile dobândite în timpul căsătoriei sunt bunuri comune [4, p. 65]. De asemenea, între soți a existat obligație de întreținere valabilă. În cazul decesului unuia dintre soți înainte de declararea nulității căsătoriei, celălalt soț are vocație succesorală.

De asemenea, soțul care, la data încheierii căsătoriei, nu a avut vârsta de 18 ani, a dobândit capacitate deplină de exercițiu. Dacă declararea nulității căsătoriei intervine înainte de vârsta majoratului, el își menține capacitatea deplină de exercițiu, deoarece capacitatea nu se poate pierde decât în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege.

Astfel, comunitatea de bunuri a existat deoarece bunurile au fost dobândite în timpul căsătoriei; în cazul în care unul dintre soți decedează până la data rămânerii definitive a hotărârii declarative a nulității căsătoriei, celălalt soț are dreptul la moștenirea lăsată de defunct.

2. Numai unul din soți este de bună-credință.

Soțul de bună-credință păstrează această calitate până la data desființării căsătoriei. Pornind de la această afirmație decurg următoarele consecințe:

- obligația de sprijin moral a existat numai în privința soțului de bună-credință;
- dacă acest soț și-a schimbat numele prin căsătorie, nu-l mai poate purta după desființarea ei;
- soțul de bună-credință care a dobândit capacitatea deplină de exercițiu prin încheierea căsătoriei, acesta păstrează capacitatea deplină și după declararea nulității căsătoriei;
- soțul de bună-credință beneficiază de comunitatea de bunuri;
- de asemenea, soțul de bună-credință beneficiază de obligația de întreținere;
- dacă soțul de rea-credință decedează, până la desființarea căsătoriei, soțul de bună-credință are dreptul la moștenirea defunctului.

3. Relațiile dintre părinți și copii.

Desființarea căsătoriei nu produce efecte cu privire la situația legală a copilului, iar dreptul de moștenire există între părinți și copii.

CONCLUZII

În final, putem afirma că în contextul actual „familia ar putea fi comparată cu o construcție sau cu un edificiu pe care trecerea timpului a pus-o la pământ... și se impune acum a o reconstrui. (...) Este absolut indispensabilă reconstrucția familiei. Dacă nu este un ordin, reprezintă cel puțin o necesitate” [5]. Instituția căsătoriei pare că pierde

teren în fața altor forme de conjugalitate, numărul pactelor civile și al uniunilor homosexuale cunoscând un trend ascendent, însă „criticată, zeflemisită, devalorizată, amenajată, înlocuită, căsătoria (...) rezistă, totuși, tuturor acestor șocuri. Descumpănită sau bucuroasă, dar întotdeauna renăscând” [6, p. 1].

Referințe:

1. „Familia este o formă socială de bază, întemeiată prin căsătorie, și care constă din soț, soție și din descendenții acestora” - DEX, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975. Etimologic, cuvântul „familie” provine din latinescul familia(ae), care în dreptul român reprezintă grupul de persoane libere și al sclavilor supuși puterii lui pater familias și care locuiau în același domus. Jakota, M., *Drept roman*, vol. II, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1993, p. 232.
2. Boroî, G., Anghelescu, C.A., *Curs de drept civil. Parte generală*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 75.
3. Albu, I., *Dreptul familiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 50.
4. Avram, M., *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 65.
5. Labbée, X., *Reconstruire la famille: le droit commun du couple*, în *Petites affiches* no 254/20.12.2007, www.lextenso.fr
6. Sabine Melchior-Bonnet în Catherine Salles, Sabine Melchior-Bonnet (coord.), *Histoire du mariage*, Editura Robert Laffont, Paris, 2009, p. 1.

Surse bibliografice:

1. BOROÏ, G., ANGHELESCU, C.A., *Curs de drept civil. Parte generală, ediția a 2-a revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, București, 2012. 75p.
2. ALBU, I., *Dreptul familiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975. 50p.
3. AVRAM, M., *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2013. 65p.
4. JAKOTA, M., *Drept roman*, vol. II, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1993. 232p.
5. MELCHIOR-BONNET ÎN CATHERINE SALLES, S., *Histoire du mariage*, Editura Robert Laffont, Paris, 2009. 1p.
6. LABBÉE, X., *Reconstruire la famille: le droit commun du couple*, în *Petites affiches* no 254/20.12.2007. Disponibil: www.lextenso.fr [Accesat: 01.11.2023]